

جغرافیائی تاریخی رودبارکرج

شامل نواحی

لوراوشهرستانک

مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی
(مرکز پژوهش‌های ایرانی و اسلامی)

جغرافیای تاریخی رودبارکرج
شامل نواحی
لورا و شهرستانک

تألیف
منوچهر ستوده

به اهتمام
عنایت‌الله مجیدی

تهران، ۱۳۹۷

ستوده، منوچهر، ۱۳۹۵-۱۳۹۲.

جغرافیای تاریخی رودبار کرج شامل نواحی لورا و شهرستانک/تألیف منوچهر ستوده. به
اهتمام عنایت‌الله مجیدی، تهران: مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی (مرکز پژوهشهای ایرانی و
اسلامی)، ۱۳۹۷

۱۸ + ۴۸۸ + ۴ ص.

۱. رودبار کرج (منطقه) - - جغرافیای تاریخی. ۲. رودبار کرج (منطقه) - - اسناد و
مدارک. ۳. ایلات و عشایر - - رودبار کرج (منطقه). ۴. رودبار کرج (منطقه) - - خاندان‌ها ۵. لورا
(کرج). ۶. شهرستانک (کرج). الف. مجیدی، عنایت‌الله، ۱۳۲۲ - ب. عنوان

DSR۲۰۱۸/۷۴ س ۲

۹۵۵/۱۲۵

کتابخانه ملی ایران

مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی
(مرکز پژوهشهای ایرانی و اسلامی)

نام کتاب: جغرافیای تاریخی رودبار کرج شامل نواحی لورا و شهرستانک

مؤلف: منوچهر ستوده

به اهتمام: عنایت‌الله مجیدی

ناشر: مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی (مرکز پژوهشهای ایرانی و اسلامی)

حروف نگاران: بهاره بادافراس - زهراسادات حسینی

صفحه آرا: بهاره بادافراس

لیتوگرافی و چاپ: شادرنگ صحافی: معین

چاپ اول: تهران ۱۳۹۷

تعداد: ۲۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹-۸۴-۶۳۲۶-۶۰۰-۹۷۸

ISBN: 978-600-6326-84-9

نشانی: تهران، نیاوران، کاشانک، صندوق پستی ۱۹۵۷۵/۱۹۷

تلفن: ۲۲۲۹۷۶۲۶ دورنگار: ۲۲۲۹۷۶۶۳

پست الکترونیک: centre@cgie.org.ir

www.cgie.org.ir

یادداشت

زنده یاد استاد دکتر منوچهر ستوده از آنگاه که قلم در دست گرفت و پای در وادی تحقیق و تتبع نهاد، دمی از شناختن و شناساندن سرزمین ایران غافل نماند و آثار او، جملگی حاصل تحقیقات گسترده وی در انواع و اقسام مدارک برجای مانده از تاریخ و فرهنگ و تمدن وطن کهنسال ماست و حاکی از عشق و علاقه پرشوری که او به شناسایی و ثبت و ضبط و معرفی اینگونه آگاهی‌ها نشان می‌داد، زیرا نیک می‌دانست که دست تطاول روزگار، کمتر اثری از این یادگارهای ارزشمند کهن برجای می‌گذارد.

در میان آثار استاد، کتاب حاضر جایگاهی خاص دارد و توان گفت که او تجربه‌های گرانسنگ حاصل سالیان دراز تحقیق و تتبع در باب اوضاع و احوال جغرافیایی و تاریخی و زیستی و انسانی یک ناحیه را برای شناخت منطقه «رودبار کرج - شهرستانک و لورا» در مدتی حدود نیم قرن، با حوصله و دقت و پشتکاری ستودنی یکجا گرد آورده است. این اثر گرانقدر، گذشته از سودمندی‌هایی که در مطالعات جغرافیایی و تاریخی و مانند اینها دارد، از حیث شیوه تحقیق و تتبع و تألیف نیز بسیار آموزنده است.

استاد ستوده از اعضای شورای عالی علمی مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی بود و مایه کمال افتخار است که او کتابخانه و یادداشت‌ها و مجموعه گرانقدر اسناد خود را به کتابخانه این مرکز سپرد. باید از جناب آقای عنایت‌الله مجیدی ریاست کتابخانه سپاسگزار بود که به همت والای ایشان، این اثر به مرحله چاپ و انتشار رسید و بدین ترتیب، آرزوی استاد برای شناسایی «رودبار کرج» جامه عمل پوشید.

کاظم موسوی بجنوردی

رئیس مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

(مرکز پژوهشهای ایرانی و اسلامی)

فهرست مندرجات

یادداشت	نه - ۵۵
گزارش	سیزده - چهارده
	۶-۱
سرآغاز	
پیشینه تاریخی شهرستانک و لورا	۱
اسامی سرشناسان و کدخدایان و سران انجمن‌ها و تعاونی‌های محلی	۲
اسناد و مدارک	۳
مهم‌ترین سند مجموعه اسناد	۴
	۴۳-۷
مقدمه	
لورا و شهرستانک	۹
لورا کجاست؟	۹
دره شهرستانک	۱۰
حدود لورا و شهرستانک از دوآب شهرستانک	۱۳
رستنیهای لورا	۱۳
درختان و درختچه‌ها	۱۵
آب و هوای لورا	۱۸
راه چارواداری لورا	۲۱
پل آئینه‌بندان	۲۲
نرخ ارزاق در لورا	۲۶
روداب کرج - کره رود	۲۸
دره‌های رودخانه و ارنگه‌رود	۲۸
تونل کندوان	۳۰
بناها و ساختمان‌های جاده چالوس از دوآب شهرستانک بالا	۳۱
سرچادر و تشکیلات آن	۳۵
تیرماه سیزده	۴۳

دهکده‌های لورا و شهرستانک

۴۵-۴۱۵	آزادبر = آزاور
۴۷	آزامون
۶۷	آسیاب درگاه = آسیودرگا
۶۹	حسنک در = آسنگ در = حسن در
۸۷	درازمیون ← کسیل
۱۱۹	دیزین
۱۲۵	سرخه در
۱۲۹	سرک و گودر
۱۴۹	شاه پل = شورچشمه
۱۷۳	شلنک
۱۷۹	شهرستانک
۲۱۳	کسیل و دهکده‌هایی که داخل کسیل است (کسیل، گشنادر، کلارود و درازمیون)
	کلارود ← کسیل
	کوشکک
۲۳۱	کهنه‌ده = کانه‌ده
۲۴۵	گاجره = دزدک
۲۴۹	گچه‌سر
۲۵۳	گرمو = گرماب
۲۸۹	گشن‌در ← گسیل
	گودر ← سرک و گودر
	لونیز
۲۹۷	ملک‌فالیز = مرگالیز
۳۰۱	میدونک = میدانک
۳۰۹	نسا و سرنسا یا بالانسا
۳۱۵	وارنگه‌رود
۳۴۳	ولات رو
۳۴۹	وله
۳۹۳	نمونه‌هایی از اسناد و مدارک ناحیه لورا
۴۰۵	

پیوست

۴۱۷	
۴۱۹	۱. منتخبی از گزارش سفر فتح‌الله خان شیبانی (۱۲۴۱-۱۳۰۸ق) به شهرستانک
	طالقان و کلاردشت در ۱۳۰۱ق
۴۶۷	۲. گزارش سفر دکتر منوچهر ستوده به آلموت در سال ۱۳۱۲ شمسی
۴۷۵	فهرست تفصیلی مندرجات

گزارش

دکتر منوچهر ستوده در تاریخ ۱۳۸۷/۸/۱۸ در یادداشتی، چاپ و انتشار کتاب «جغرافیای تاریخی رودبار کرج، شامل نواحی لورا و شهرستانک» را به مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی (مرکز پژوهشهای ایرانی و اسلامی) سپرد. در یکی از جلسات شورای انتشارات مرکز، موضوع مطرح شد و با حسن استقبال اعضاء، این اثر ارزشمند در شمار آثار در دست چاپ قرار گرفت. در آن زمان، روانشاد استاد ایرج افشار از اعضای شورا بود و کتاب یار دیرین خود را دارای ارزش پژوهشی و آگاهی‌یابی وسیع برای ساکنان و گردشگری برای هموطنان و نیز همه محققان کشور دانست، اما به دلایلی چاپ آن به تعویق افتاد. خوشبختانه مدیریت جدید انتشارات — به رغم مشکلات مالی — در نخستین اقدامات خود، بر چاپ کتاب دکتر منوچهر ستوده پای فشرده و انتشار آن را در اولویت قرار داد.

نظر به سابقه دیرین ارادت این بنده به آن استاد، آماده‌سازی و نظارت بر چاپ به عهده اینجانب نهاده شد، که البته آن را افتخار بزرگی می‌دانم.

چنانکه از دو گزارش مندرج در این اثر برمی‌آید، پیشینه آشنایی دکترستوده از منطقه رودبار کرج به سال ۱۳۱۲ و ۱۳۲۱ش بازمی‌گردد؛ اما او کار گردآوری اطلاعات برای تألیف این اثر را از سال ۱۳۳۰ بجد آغاز کرده است و تکمیل آن تا ۱۳۷۴ش ادامه یافت و از این بابت، در میان آثار منتشر شده در باب این منطقه، فضل تقدم دارد؛ صرف زمانی چنین طولانی برای تألیف این اثر، نشان می‌دهد که او علاوه بر علاقه وافر نسبت به تاریخ سرزمین خود، نسبت به این منطقه خاص ییلاقی نیز احساس دین می‌کرده است: منطقه‌ای که نزدیک نیم قرن در فصولی از سال پذیرای او بود و از هوای پاک و صفای باطن مردمان آنجا بهره برد و از آنجا خاطرات بسیار داشت، و او در همین منطقه مصفا، دهها کتاب و مقاله نوشت؛ زهی سعادت برای او و مردمان آنجا.

باید توضیح دهم که در انتشار این اثر، نگارنده این سطور ملاحظاتی را در نظر گرفته است:

۱. دکتر ستوده برای ضبط صحیح و نیز سهولت خوانندگان، در قرائت کلمات، بیشتر واژه‌های جغرافیایی و مدنی را، اعراب گذاری کرده و مانند ضبط قدما، مقابل هر کلمه با حروف نیز تلفظ آن را نشان داده است: «سرخه در (به کسر سین و فتح دال)». در این چاپ، با توجه به اینکه حرکت گذاری هر کلمه مطابق ضبط ایشان، حفظ شده است، دیگر ضرورتی برای نقل حرکات با حروف دیده نشد.

۲. از آنجا که انتشارات مرکز، علاقمند و مصمم بود این اثر در ۲۰ فروردین ماه ۱۳۹۶ و در سالگرد فقدان استاد انتشار یابد، تهیه نمایه عام به عهده تعویق افتاد و گرچه فهرست تفصیلی مندرجات که در پایان کتاب آمده، تا حدی علاقه‌مندان را به مطالب اثر راهنمایی می‌کند، امید است که در آینده تهیه نمایه کار مراجعه به این کتاب را آسان‌تر گرداند.

۳. کوشش شده است تا حد ممکن، شیوه رسم الخط استاد محفوظ بماند، اما هماهنگی و یکدست کردن رسم الخط، پاره‌ای تغییرات را ضروری کرد، از جمله تیرهای زیرمجموعه مقدمه مفصل کتاب در وسط سطر و تیرهای بخش دهکده‌ها و روستاها سمت راست چیده شد.

۴. باید یادآوری کرد که بخش عمده‌ای از اطلاعات مربوط به روستاها و دهکده‌های معرفی شده در این کتاب، گزارش معتمدان هر روستاست که نام شریفشان در آغاز همین اثر آمده است. روشن است شادروان دکتر منوچهر ستوده، به‌رغم اشراف و آشنایی که خود بر مسائل این منطقه داشته، دخل و تصرف در آن را روا نمی‌دانسته است و ظاهراً صحت و سقم این بخش از اطلاعات را باید متوجه نویسندگان گزارش‌ها دانست.

۵. به توصیه برخی از اعضای شورای انتشارات، منتخبی از گزارش فتح‌الله‌خان شیانی — از ملتزمین رکاب ناصرالدین‌شاه به شهرستانک در ۱۳۰۱ق —، که به لطف آقای دکتر ایرانی به دستم رسید، و نیز مقاله مشروح دکتر ستوده در باب نخستین سفر او به الموت در ۱۳۱۲ش، که هر دو متضمن آگاهی‌هایی هم در باب منطقه رودبار کرج است، به عنوان پیوست این اثر سودمند، افزوده شد.

در پایان بجاست که از مسئولان انتشارات مرکز سپاسگزاری کند، به ویژه از سرکارخانم بهاره بادافراس، بسیار سپاسگزاریم که با کوشش و علاقه وصف‌ناپذیر و در مدتی بس کوتاه، کار حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی این اثر را با بردباری به پایان برد. از سرکارخانم زهرا سادات حسینی که در پیشبرد کار به مدد آمد و سهمی در این کار دارد، سپاسگزاری می‌کند.

۲۰ فروردین ماه ۱۳۹۶

عنایت‌الله مجیدی

۱۸ / ۸ / ۱۷

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب آقای مجتهدی محفوظ

بدرود عرض سلام و اطمینان ارادت و احترام که در باره
حضره آیت الله العظمی آقا ابوالقاسم کلباسی که در کتب
تذقیة اعیان آمده است که قرار است کتابهای محضر را
دائره المعارف به چاپ برساند
تقاضا دارد دستور دهید به چاپ آن اقدام شود
با مهر ارادت

مفتی محمد تقی
و

① سر آغاز
ای نام خوبترین سر آغاز بی نام تو نامه کی کم ساز

از سال ۱۳۳۰ شمسی که سه ماه تا قبل از درگذشت مستقر بودم به مرکز
افتادم که برگرداوری جغرافیای تاریخی لورا و شهرستانک بپردازم. با مراجعه
به کتاب جغرافیای قدیم که بیشتر آنها را نویسندگان ایرانی به زمان عربی نوشته اند،
کوچکترین مطلبی در باره این ناحیه نیافتم.

در تذکره هفت اقلیم امین احمد رازی از کهن و سولقان که جزو دهکدهای شمال است
ذکر کتیبه‌های آمده اند از لورا و شهرستانک شامی نیست. ساکنان این ناحیه دور
افتاده بیشتر با جالوس و لوشهر و شهرسوار و دهکدهای اطراف آنها سرکار داشته اند.
این آید و آنها بیشتر بر اثر فرسودگی محبت و مرای رستگان کوهستان است که در
ایام رستگان بیشتر ساکنین کوه نشین را به شهرها و دهکدهای گرمتری راند.

گفته اند از این ناحیه لورا و شهرستانک از قدیمترین ایام جزو بخشکوه رستمدر حساب می آمده
و در مملکت ملوک رومیان و استندار بوده و باج و خراج به اتالیقی پرادخند و باسکان
مزدغان بیشتر باطباطبای در اوست داشته است. آمیختگی زبان ساکنان ولایت رو
گواه این آید و در آنها است ①

چون در کتاب جغرافیای تاریخی پیش از دوران قاجاری مطلبی در باره این ناحیه نیافتم
تقصیم کردم خود به گردآوری مطالب بپردازم.

۱- نگاه کنید به کتاب THREE PERSIAN DIALECTS

- Prof. LAMBTON هلیت

اسناد و مدارک

در سال ۱۳۲۶ شمسی که در شیب تند زنی میان دله و شاه پل مشغول گندن سنگهای رسوبی «لار او» برای پی ساختمان مدرسه دولار پشت آن بودیم که بلای امیر سیرانی که سرکارگری آزاد بود خبر آورد که در محق دو متر و ده سانتیمتری به سمت گور رسیده ایم تکلیف چیست؟ نگارنده پس از باز دید محل از که خدا الو الفتح آر شکر که که خدای وقت بود در سس با نگاه رانندگی و در کس تن از سران شاه پل و دله دعوت به عمل آورد و در مقابل چشمان ایشان قبور را نبش کردیم از این سه قبر دستبند و خلیج و پیکان و چند کوزه کوچک از کتا راجب دیرون آمد پس از صورت برداری و تنظیم صورت مجلس آنها را در کس ای ریختند و کجول انجمنیاب دادند بنده هم آنها را به موزه ایران باستان بردم که ریاست آنجا در آن زمان با سید محمد تقی مصطفوی بود که اوایل انقلاب رحمت از این جهان بر لبست خدایش بیامرزاد.

نامبرده یاقه ها را در دفتر موزه نوشت و نامهای شکر امیر لاجب به نام بنده مابین کردند و دادند. مخلص از ایشان خواستم تا تاریخ این اشیاء را تعیین کنند. نامبرده یک مقیم مهلت خواست و سپس جواب داد این یاقه ها مربوط به سه هزار و پانصد پیش از میلاد مسیح است.

(۱۶)

گردآوری گیاهان کوشنگ

در سال ۱۳۳۸ شمسی به دستور ویاری دکتر احمد پارسا - استاد گناه شناسی دانشکده علوم دانشگاه تهران - و مجوز کردن اینجانب با وسایل لازم برای گردآوری گیاه لغی اوراقی که گیاهان خشک شده روی آنها چسبندگی داشته و حسب لازم برای این کار که ترکیبی از صمغ عربی و کتیزالود رورقه های چاپ شده که نام محل گناه و نام گردآورنده دروزی که گیاه چیده شده است در سایر اطلاعات بر آنها ذکر شده بود در کج کج تمت راست پایش اوراق اصلی چسبندگی می شد. کارنامه شروع به گردآوری نمود در سال اول بهار تا آخر پائیز گیاهان دهگده کوشنگ لورا را از لب رودخانه تا قدم کرج چون جمع آوری و خشک کرد و مجموعه ای در حدود ۸۰۰ برگ درست آمد و قدم دکتر پارسا کرد. نامبرده چند روز با دکتر زین العابدین ملکی و دکتر صادق مبین گیاهان را بررسی و تشخیص دادند و نامهای علمی آنها را در ذیل ورقه نوشتند. دو گناه تازه یافته بود که دکتر پارسا یکی را بنام خود درگیری را بنام اینجانب نامگذاری کرد و شرح آنها را در مقدمه کتاب «فلور ایران» که در دست تألیف داشت نوشت. این مجموعه مدتی در دانشکده علوم بود بعدها که آقای دکتر علی زرگری به دانشکده طب منتقل شد مدتی این مجموعه را با خود بدیاجی بردند. امروز از سرگشته آن بی خبرم.

سرآغاز

ای نام تو بهترین سرآغاز
بی نام تو نامه کی کنم ساز
از سال ۱۳۳۰ شمسی که سه ماه تابستان را در کوشکک مستقر بودم به فکر افتادم
که به گردآوری جغرافیای تاریخی لورا و شهرستانک بپردازم.^۱ با مراجعه به کتب
جغرافیای قدیم که بیشتر آنها را نویسندگان ایرانی به زبان عربی نوشته‌اند، کوچکترین
مطلبی درباره این ناحیه نیافتم.

در تذکره هفت اقلیم امین احمد رازی از کن و سولقان که جزو دهکده‌های
شمیران است ذکری به میان آمده، اما از لورا و شهرستانک نشانی نیست. ساکنان این
ناحیه دور افتاده بیشتر با چالوس و نوشهر و شهنسوار و دهکده‌های اطراف آنها سر و
کار داشته‌اند. این آمد و رفت‌ها بیشتر بر اثر فشار زندگی سخت و سرمای زمستان
کوهستان است که در ایام زمستان بیشتر ساکنین کوه‌نشین را به شهرها و دهکده‌های
گرمتر می‌راند.

گذشته از این، ناحیه لورا و شهرستانک از قدیمی‌ترین ایام جزء پشتکوه رستم‌دار
به حساب می‌آمده و در تملک ملوک رویان و اُستندار بوده و باج و خراج به ایشان

۱. در همین مقدمه، دکتر ستوده به مطالعات خود در منطقه میان وله و شاه پل در ۱۳۲۶ش و نیز در کتاب ره‌آورد ستوده
(ص ۳۴۹) در ۱۳۲۱ش اشاره کرده است. از اینرو می‌توان شروع پژوهشهای عمومی ایشان را از ۱۳۳۰ نیز عقب‌تر برد [م]
۲. به آگاهیهای میرظهیرالدین در تاریخ گیلان و دیلمستان (تألیف ۸۸۰ق) درباره قلعه لورا، که از بناهای اسماعیلیان
شمرده می‌شود، توجه شود [م]

می پرداخته‌اند و با ساکنان مازندران بیشتر ارتباط تجاری و داد و ستد داشته‌اند. آمیختگی زبان ساکنان ولات‌ه‌رو گواه این آمد و رفتها است.^۲

چون در کتب جغرافیایی و تاریخی پیش از دوران قاجاری مطلبی درباره این ناحیه نیافتیم، تصمیم گرفتم خود به گردآوری مطالب بپردازم.

از تصمیم این‌جانب حاج احمد تیرگر خبردار شد و کمر همت بر بست و در جمیع مراحل شب و روز یار و یاور این بنده شد و روزها و هفته‌ها از عمر خود را همراه و همپای مخلص پشتیبان من بود و اگر کوشش و پشتکار او نبود، احتمال داشت مطالب به این دقت و امعان‌نظر گردآوری نشود. نامبرده با این‌جانب به یکایک دهکده‌های لورا و شهرستانک آمد و چون با سران و سرشناسان هر دهکده آشنا بود، در هیچ‌یک از دهکده‌ها کار مخلص به اشکالی بر نخورد و در هر دهکده مرا با آغوش باز می‌پذیرفتند و از خود می‌دانستند و پرسشها را در عین صلح و صفا جواب می‌دادند و هیچگاه مرا مأمور دولت نپنداشتند تا حقایق را از من پوشیده دارند.

در دهکده «سرک» که به کتابخانه آقاشیخ محسن سرکی برخوردیم، تمام کتب را در اختیار این‌جانب گذاشتند و سه روز تمام از بام تا شام مشغول خواندن یادداشتهای آن مرحوم در پشت مجلدات مختلف کتب او بودیم که تمام آنها ذیل نام دهکده «سرک» نوشته شده است. سرشناسان و کدخدایان و سران انجمنها و تعاونیهای محلی، هر کدام مطالب مربوط به دهکده محل سکونت خود را خالصاً مخلصاً در اختیار بنده قرار دادند و بنده هم شنیده‌ها را به دقت هرچه تمامتر در این وجیزه یادداشت کرد که امروز به شکل کتابی تقدیم خوانندگان گرامی می‌شود.

نام‌های این بزرگواران از این قرار است:

۱. استاد رمضان رودکی مطالب مربوط به کسپیل تنگه شامل دهکده‌های کسپیل و کلارود و گشنادر و درازمیون.

۳. نگاه کنید به کتاب Three persian dialects تألیف Prof. Lambton

۲. حاج سیدعباس جعفری مطالب مربوط به ولاتهر و.
۳. حاج علی محمد تیر مطالب مربوط به وارنگهرو.
۴. میرزامهدی سیرائی فرزند کربلائی امیرسیرائی مطالب مربوط به وله.
۵. حاج سیدعلی اصغر جعفری مطالب مربوط به وله.
۶. حاج نعمت الله آریژ مطالب مربوط به گچه سر.
۷. حاج عباس آریژ مطالب مربوط به گچه سر، که امروز [او] در میان ما نیست.
۸. مشهدی غفور بابا که نام خانوادگی خود را به «غفاری» تغییر داده است، مطالب مربوط به آزاد بود.
۹. حاج حسن کرمی زحمت کش مطالب مربوط به کهنه ده (کانه ده).
۱۰. حاج حبیب اله غلامی مطالب مربوط به حسنگ در.
۱۱. آقای محمدعلی غلامی مطالب مربوط به حسنگ در.
۱۲. مشهدی مصطفی زیلا مطالب مربوط به دهکده های نسا و سرنسا.
۱۳. حاج جعفر ساوهای مطالب مربوط به شور چشمه (= شاه پل = امام چشمه).
۱۴. آقای بهرام غلامی مطالب مربوط به سرخه در و گرمو و میدانک.
۱۵. آقای داود عبداللهی مطالب مربوط به لونیز.
۱۶. آقا شیخ محمد شفیعی مطالب مربوط به سرک و گودر.
۱۷. حاج غلامرضا شاهین مطالب مربوط به شهرستانک.
۱۸. حاج عبدالعلی شلنکی مطالب مربوط به شلنک.

اسناد و مدارک

در سال ۱۳۲۶ شمسی که در شیب تند زمینی میان وله و شاه پل مشغول کردن سنگهای رسوبی «لاراو»، برای پی ساختمان مدرسه و دیوار پشت آن بودیم، کربلائی امیرسیرائی که سرکارگری از او بود، خبر آورد که در عمق دو متر و ده سانتی متری به سه گور رسیده ایم، تکلیف چیست؟ نگارنده پس از بازدید محل از کدخدا ابوالفتح

آریژ که کدخدای وقت بود و رئیس پاسگاه ژاندارمری و دو سه تن از سران شاهپل و وله دعوت به عمل آورد و در مقابل چشمان ایشان، قبور را نبش کردیم. از این سه قبر، دستبند و خلخال و پیکان و چند کوزه کوچک از کنار اجساد بیرون آمد. پس از صورت برداری و تنظیم صورتمجلس آنها را در کیسه‌ای ریختند و تحویل اینجانب دادند، بنده هم آنها را به موزه ایران باستان بردم، که ریاست آنجا در آن زمان با سید محمد تقی مصطفوی بود، که اوایل انقلاب رخت از این جهان بربست خدایش بیامرزاد.

نامبرده یافته‌ها را در دفتر موزه نوشت و نامه‌ای تشکرآمیز به نام بنده ماشین کردند و دادند. مخلص از ایشان خواستم تا تاریخ این اشیاء را تعیین کند. نامبرده یک هفته مهلت خواست و سپس جواب داد: «این یافته‌ها مربوط به سه هزار و پانصد [سال] پیش از میلاد مسیح است».

گردآوری قباله‌ها، بنچاقها، اسناد خرید و فروش اراضی کشتزار و باغها، اجاره‌نامه‌ها، اسناد قبول اجاره، مناکحه نامه‌ها و قبوض و رسیدها و یادداشتهای روزانه افراد جزء مدارک جغرافیای تاریخی است و نگارنده سعی کرد تا جائی که بتواند این اسناد و مدارک را به عاریت بگیرد و تمام آنها را رونویس کند و ذیل مطالب مربوط به هر دهکده قرار دهد.

مهم‌ترین سندی که میان مجموعه اسناد به آن برخوردیم، سند مورخ ۱۰۴۵ قمری^۴ است که امروز یعنی سال ۱۴۱۵ قمری [=۱۳۷۳-۴]، ۳۷۰ سال از تاریخ تحریر آن می‌گذرد (ص ۲۷۱). در این سند «کیا-قا» آنچه تحت تصرف داشته وقف بر اولاد خود کرده است. مطالب تاریخی که از این سند مستفاد می‌شود از قرار زیر است:
تاریخ حک مهر صاحب محضر شرع ۱۰۲۶ قمری است.

۴. تاریخ قطعی سند ۱۰۴۵ ق است اما در سجلات ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۴۴ ق هم آمده است.

سادات حسینی در دهکده‌های لورا زندگی می‌کرده‌اند.
 نام پهماسب هنوز زنده و بر سر زبانهاست.
 هنوز مردم این نواحی نام «کیا نریمان بن شیر اسب ورمز نوری» دارند.
 خاندانهای چلبی و بوره در این سرزمین زندگی می‌کردند.
 نام شهرستانک لورا و گودر و روداب کرج و روداب شهرستانک و کوه قلعه گردن
 (ظاهراً قلعه دختر شهرستانک) در این سند روشن خوانده می‌شود.
 از خاندان «ترجانی» در این سند یاد شده که تا امروز مشهور و معروفند و در
 شهرستانک زندگی می‌کنند.
 از خاندانهای «تورج = تریج» و «آرویج (= آریژ)» یاد شده که تا امروز برقرارند.
 نام «گودر» به شکل «گاودره» در این سند آمده است.
 نام «لهراسب» تا این تاریخ زنده است و نام عمومی افراد است.
 نام خاندان «آهنگر» و نام شخصی «فریور» تا این تاریخ برقرار است.
 نام «سردیسر» و نام کوه «هزار بند» از اراضی حسنک در دراین وقفنامه روشن
 خوانده می‌شود.
 نام «وارنگه‌رو» در این سند آمده است.
 املاک سرخاباد ظاهراً املاک سرخاب وارنگه‌رو است.
 در وارنگه رو کاروانسرائی بوده که محدود به زمین «خوش اوئک» می‌شده.
 در مراتع آزاد بر مرتعی بوده که حدی به سفیددره و حدی به (استلک = اسلک) و
 حدی به یخچال کهنه و حدی به رودخانه «تاغوله» داشته.
 در دره ولاته‌رو قریه‌ای بنام «سلقان» بوده، چه باغی از این قریه را واقف وقف کرده و
 حدود آن را در وقفنامه نوشته است. امروز سولقانی نام طایفه‌ای است که در ولاته‌رو
 زندگی می‌کنند.
 قطعه کلرمه ظاهراً همان اراضی «کلرم» شاه‌پل است.
 در شهرستانک لورا دو سه جا از قطعه زمین «تابرود» نام می‌برد که محل آن بر ما
 روشن نیست.

نام‌های «کیا ورداسف» و «گُسته‌م» هنوز بر سر زبانهاست. نام دهکده «وله» و قطعه زمینی در آن به نام «آهک‌چال» در این وقفنامه آمده است. از خاندان رودکی که امروز ساکن کسپیل هستند در این وقفنامه یاد شده است. از «شیلانک» و قطعات اراضی آن نام می‌برد، که ظاهراً همان «شلنک» امروزی است. از خاندان «رئیس» ذکری به میان آمده ولی همانند «کیا» واژه رئیس پیش از نامها قرار می‌گیرد. از خاندان «خالو» در این سند یاد شده است، که امروز از ایشان نشانی نیست. دهکده حسنک در به شکل «حسن‌در» در این سند آمده است. از اراضی «لیکن» طوری نام برده می‌شود، که نشان می‌دهد در این محل آبادانی بوده و ساکنانی داشته است، نظیر مرادعلی لیکنی.

منوچهر ستوده

۱۳۷۴ش